

Posudek oponenta na bakalářskou práci Ondřeje Kvapila „Vývoj úmrtnosti v Subsaharské Africe v období 1990–2009“

Bakalářskou práci Ondřeje Kvapila „Vývoj úmrtnosti v Subsaharské Africe v období 1990–2009“ tvoří 66 stran textu. Práce má standardní strukturu, je rozdělena do sedmi číslovaných kapitol, které jsou doplněny seznamy tabulek, obrázků, použité literatury a datových zdrojů.

Ondřej Kvapil si pro svoji bakalářskou práci zvolil zaměřením standardní, ale regionálním určením v naší demografické literatuře poměrně málo rozpracované téma. Jeho náročnost nebyla dána ani tak zpracováním velkých objemů dat, jako spíše interpretací získaných výsledků. To vyplývá jednak z nízké spolehlivosti údajů za studované země regionu a jednak z omezeného přístupu k relevantní literatuře a sociálním, ekonomickým a dalším údajům zachycujícím vývoj a situaci v regionu v nezbytném detailu a v širších souvislostech. Aktuálnost zvoleného tématu je dána faktem, že se jedná o země: 1. v různém stádiu demografického a sociálně-ekonomického vývoje, 2. zároveň etnicky a kulturně velmi pestré a vzájemně značně odlišné, 3. nacházející se v politicky i ekonomicky turbulentním prostředí afrického kontinentu.

Těžiště předložené práce spočívá v základní srovnávací analýze procesu úmrtnosti jako celku, podle věku a pohlaví a v základních obrysech i podle příčin smrti. Ondřej Kvapil přitom využil standardních nástrojů srovnávací analýzy od elementárních ukazatelů typu měr nebo pravděpodobností úmrtní podle věku přes standardizované míry a naděje dožití až po její dekompozici podle věku. Výsledkem jeho snažení je text, který primárně generuje objektivní pocity nedotaženosti, nevyváženosti. Práce zůstala kdesi na půli cesty, kdy je potřeba se stále vážně zamýšlet, jak doplnit smysluplným obsahem jednotlivé kapitoly, jak lépe prezentovat a interpretovat pozorované trendy. Uvedená tvrzení jsou podpořena výskytem relativně velkého počtu pochybení obsahové i formální povahy:

1. Autor neprokázal dostatečný cit pro práci s textem a objekty, což například ilustruje absence jakýkoli map nebo kartogramů, neproporční velikost prvků v některých grafech (příliš velká legenda a naopak malá plocha pro zobrazení analyzovaných dat – viz obr. 1, obr. 3, obr. 16 apod.), neschopnost udělat vizuálně identické grafy (viz např. obr. 6f a 6g), nevhodná volba barev (viz např. obr. 16 a obr. 17), výskyt dvou obrázků se stejným názvem (obr. 4a a obr. 4b), chybějící popisky na ose x (např. u obrázků podkapitoly 3.3.2) atd. Obdobně registrujeme potíže s formátováním tabulek – viz např. tab. 2 a tab. 3, kde došlo k deformaci použitého písma. Také čtenáře musí překvapit chronologicky inverzní řazení prezentovaných údajů v tabulkách 8 a 13.
2. V názvech některých tabulek a grafů postrádám územní a časové vymezení prezentovaných informací.
3. Velmi povrchně je zpracovaná metodická část práce, kde chybí vzorce pro použité ukazatele s jedinou výjimkou (příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození), ale v té autor odkazuje na nekorektní zdroj a navíc špatně popisuje uvedený vztah. Také není čtenáři jasné, jak byly počítány míry úmrtnosti za pětiletá (jak uvádí autor) období 1995–2000, 2000–2005 a 2005–2010.
4. Na některých místech v práci chybí odkazy na použité zdroje (např. v kapitole 4 se autor několikrát odvolává na tzv. Rozvojové cíle tisíciletí, bohužel odpovídající zdroj v textu není řádně citován) nebo odkazy na literaturu jsou konstruovány nekorektně (viz např. (Adetunji, Bos In World Bank, 2006, s. 13) na str. 23 nebo (Bradshaw a Timaeus In World Bank, 2006, s. 31) na str. 47).
5. V práci nacházíme typografické chyby (viz např. titulní stránka), autor neumí korektně zformátovat čísla stránek v obsahu a v seznámech tabulek a obrázků a v tabulkách.
6. Autor poněkud nesmyslně komentuje pořadí analyzovaných zemí v pomyslném světovém žebříčku z na základě vybraných hrubých měr: „...Tato země (myšleno Mauricius) v současnosti dosahuje ve světovém měřítku podprůměrných hodnot hrubých měr porodnosti, úmrtnosti i přirozeného přírůstku...“ (str. 15). Uvedený výrok indikuje možné problémy autora s pochopením interpretačních možností uvedeného ukazatele.

Obdobně na straně 25 v tabulce a v textu se objevuje nekorektně pojmenovaný ukazatel „naděje dožití ve věku 1–4“, stejný prohřešek se nachází na str. 48 a 49 v textu a v názvu tabulky ukazatel „naděje dožití ve věkové skupině 60–64 let“.

7. V předložené práci se objevuje celá řada nešťastných formulací, jako příklad uvádím část textu na straně 11: „...nejnižší intenzita úmrtnosti by se měla posunout do nižších věkových skupin (myšleno u hodnocených zemí), neboť podobný trend bylo možno pozorovat na našem území.“
8. Text práce je také zatížen několika inkonzistencemi. Např. v páté kapitole Úroveň úmrtnosti dospělých osob na straně 48 autor píše „Pro účely této práce je za dospělou považována osoba ve věku 15–60 let.“ Na straně 59 však najdeme vymezení dospělého věku pomocí intervalu 15–49 let.
9. Vzhledem ke skutečnosti, že Subsaharská Afrika zahrnuje téměř 50 zemí a autor se v podstatě zabývá úmrtnostními charakteristikami pouze osmi z nich, stálo za úvahu modifikovat původní název práce např. na „Vývoj úmrtnosti ve vybraných zemích Subsaharské Afriky...“.

Samozřejmě musím konstatovat, že předložená práce obsahuje i pozitivní rysy. Především oceňuji schopnost Ondřeje Kvapila orientovat se v dostupných datových zdrojích, vyhledat na Internetu relevantní (v podstatě pouze cizojazyčné) publikace, korektně aplikovat použité metody demografické analýzy apod.

Po dlouhém váhání, při vědomí, že uvedená téma je méně tradiční, je zatíženo malou rozpracovaností, nedostatkem relevantní literatury a spolehlivých dat, i přes uvedené výhrady mohu konstatovat, že autor prokázal schopnost odborné práce na úrovni odpovídající absolventu bakalářského studijního programu demografie. Proto doporučuji přijetí bakalářské práce Ondřeje Kvapila „Vývoj úmrtnosti v Subsaharské Africe v období 1990–2009“ k obhajobě.

V Praze dne 3. 9. 2011

RNDr. Boris Burcin, Ph.D.

oponent